

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 16 (2006)

Κοινωνικό κεφάλαιο

Steven D. Levitt & Stephen J. Dubner,
Freakonomics: A rogue economist explores the hidden side of everything

Ευαγγελία Ρούντα

doi: [10.12681/sas.893](https://doi.org/10.12681/sas.893)

Copyright © 2015, Ευαγγελία Ρούντα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρούντα Ε. (2015). Steven D. Levitt & Stephen J. Dubner, *Freakonomics: A rogue economist explores the hidden side of everything*. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 16, 336–342.
<https://doi.org/10.12681/sas.893>

η βαρεμάρα δεν ενέχει ένα μεγάλο, κρυφό μήνυμα, όπως φαντάστηκε ο Heidegger. Πηγάζει από μια έλλειψη νοήματος, αλλά η παρουσία αυτής της έλλειψης δεν εγγυάται ότι υπάρχει κάτι που μπορεί να την αναπληρώσει. Όπως έχει δείξει ο Beckett (*Περιμένοντας τον Γκοντό*), η στιγμή αναβάλλεται διαρκώς. Η Στιγμή, το πραγματικό Νόημα της ζωής, εμφανίζεται μόνο με αρνητική μορφή, αυτή της απουσίας και οι μικρές στιγμές (ο έρωτας, η τέχνη, η μέθη), ποτέ δεν κρατούν πολύ. Το πρόβλημα, πρώτα και κύρια, έγκειται στην αποδοχή πως όλα όσα υπάρχουν είναι μικρές στιγμές, και ότι η ζωή προσφέρει μεγάλες δόσεις βαρεμάρας ανάμεσα σε αυτές τις στιγμές. Όμως η απουσία, ενός μεγάλου *Νοήματος*, δεν σημαίνει την εξαφάνιση κάθε νοήματος. Μια μονόπλευρη έμφαση στην απουσία *Νοήματος* μπορεί να επισκιάζει όλα τα άλλα νοήματα –και τότε ο κόσμος πραγματικά μοιάζει λες κι είναι ένας σωρός χαλάσματα. Ένας λόγος για την ύπαρξη της βαθιάς βαρεμάρας είναι ότι απαιτούμε κεφαλαία γράμματα εκεί που πρέπει να συμβιβαστούμε με μικρά: ακόμα και αν δεν υφίσταται Νόημα, υπάρχει νόημα –και βαρεμάρα. Η βαρεμάρα πρέπει να γίνει αποδεκτή ως ένα αναπόφευκτο γεγονός, όπως η βαρύτητα της γης. Δεν υπάρχει μεγάλη λύση, αφού για το πρόβλημα της βαρεμάρας έτσι κι αλλιώς δεν υπάρχει λύση.

Πέτρος Θεοδωρίδης

Steven D. Levitt & Stephen J. Dubner, *Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything*, Morrow, Νέα Υόρκη 2005, 242 σελ.

Ο Steven Levitt, είναι οικονομολόγος, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου από το 1997 και θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους νέους οικονομολόγους. Το 2003 βραβεύτηκε με το μετάλλιο John Bates Clark, το οποίο απονέμεται κάθε δύο χρόνια στον καλύτερο οικονομολόγο κάτω των 40 ετών, γεγονός που τον εισάγει αυτομάτως στη λίστα των υποψηφίων για Νόμπελ. Οι μελέτες του αλλά και ο μη συμβατικός τρόπος σκέψης και έρευνας με τον οποίο προσεγγίζει κάθε θέμα που πραγματεύεται, τον έχουν κάνει ευρέως γνωστό όχι μόνο στα πλαίσια της αμερικανικής επιστημονικής κοινότητας. Για τον Levitt, τα οικονομικά είναι μια επιστήμη που παρέχει όλα τα απαραίτητα εργαλεία ώστε να μπορέσει κανείς να ερμηνεύσει και να εξηγήσει διαφορετικά κοινωνικά φαινόμενα, τα οποία καταρχάς φαίνονται ασύνδετα μεταξύ τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την προσεκτική μελέτη των

αρχείων και, κυρίως, των στατιστικών δεδομένων για κάθε αλλαγή που συμβαίνει σε κοινωνικό επίπεδο και η οποία ίσως φαντάζει ανεξήγητη. Η απάντηση πολλών δύσκολων ερωτημάτων βρίσκεται, για τον Levitt, στους αριθμούς.

Ορισμένοι οικονομολόγοι θεωρούν ότι οι μελέτες του δεν είναι οικονομικές αλλά κοινωνιολογικές. Το λανθασμένο αυτό συμπέρασμα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον ιδιόρρυθμο τρόπο με τον οποίο συντάσσει τις επιστημονικές εργασίες του. Εισάγει τον αναγνώστη στα ουσιαστικά πορίσματά του χωρίς να τον επιβαρύνει με πολλούς και δυσνόητους οικονομικούς όρους – αυτό είναι το χαρακτηριστικό που τον έχει κάνει τόσο δημοφιλή στο αναγνωστικό κοινό αλλά και ο λόγος που ορισμένοι συναδέλφοί του τον αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό, κυρίως ως προς τον τρόπο με τον οποίο χειρίζεται τα δεδομένα που έχει στη διάθεσή του. Ανεξάρτητα, όμως, από τις οιοσδήποτε ενστάσεις των συναδέλφων του απέναντι στο έργο του, η οξυδέρχεια και η ιδιαιτερότητα του πνεύματός του είναι καθολικά αποδεκτές και αδιαμφισβήτητες. Εξάλλου, ένα ακόμη χαρακτηριστικό που καθιστά τη δουλειά του Levitt ξεχωριστή, είναι το γεγονός ότι δεν επαναπαύεται στις θεωρητικές προσεγγίσεις αλλά αντίθετα διακρίνεται και για τις εμπειρικές έρευνές του που επαληθεύουν τους θεωρητικούς ισχυρισμούς του.

Ο Levitt έγινε ευρύτερα γνωστός το 2001, μετά από μία μελέτη στην οποία επιχείρησε να τεκμηριώσει την ύπαρξη αιτιακής σύνδεσης της αποποινικοποίησης της άμβλωσης με τη μείωση της εγκληματικότητας [John J. Donohue & Steven D. Levitt (2001). 'The Impact of Legalized Abortion on Crime', *Quarterly Journal of Economics* 116: 379-420]. Ο λόγος που τον οδήγησε σε αυτή την αναζήτηση ήταν η απότομη και ανεξήγητη μείωση των ποσοστών της εγκληματικότητας στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Σύμφωνα με τους δύο συγγραφείς (ο John Donohue είναι καθηγητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Stanford), η μείωση της εγκληματικότητας οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στη νομιμοποίηση της άμβλωσης το 1973 (μετά την περίφημη απόφαση *Roe v. Wade* του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ) και στον αυξημένο αριθμό αμβλώσεων που επακολούθησαν. Πιο αναλυτικά, θεωρούν πως οφείλεται στο γεγονός ότι με τη νομιμοποίηση της άμβλωσης, γεννιούνται πολύ λιγότερα 'ανεπιθύμητα' παιδιά και πως όσα έρχονται τελικά στον κόσμο με επιλογή των γονέων τους ανατρέφονται με μεγαλύτερη αγάπη, στοργή και φροντίδα ώστε μελλοντικά να έχουν λιγότερες πιθανότητες να αναπτύξουν εγκληματική συμπεριφορά εξαιτίας παιδικών ψυχικών τραυμάτων και ανασφαλειών. Την άποψή τους αυτή, οι δύο συγγραφείς, την τεκμηριώνουν με πλήθος εμπειρικών στοιχείων. Ωστόσο, οι αντιδράσεις που προ-

κλήθηκαν από αυτή τη μελέτη ήταν οξύτερες καθώς πέρα από την επιστημονική κοινότητα απασχόλησε και την αμερικάνικη κοινή γνώμη. Αυτό είναι και το περιεχόμενο του τέταρτου κεφαλαίου του νέου βιβλίου του Levitt.

O Stephen Dubner, είναι δημοσιογράφος στο κυριακάτικο περιοδικό των *New York Times* και συγγραφέας δύο δημοφιλέστατων μυθιστορημάτων. Οι δυο τους συναντήθηκαν το καλοκαίρι του 2003, όταν οι *Times* ανέθεσαν στον Dubner να πάρει συνέντευξη από τον Levitt, με αφορμή τη βράβευσή του. Ο Dubner μαγεύτηκε από την μεγαλοφυΐα του Levitt και, όταν ο τελευταίος του πρότεινε να συνεργαστούν για τη συγγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου, ενθουσιάστηκε με την προοπτική να εργαστεί με έναν τόσο ιδιοφυή άνθρωπο τον οποίο θαύμαζε, παρότι δεν είχε σπουδάσει ο ίδιος οικονομικά. Άλλωστε η σειρά άρθρων των Dubner για τον Levitt, η περιέργεια του Levitt για καθετί που απασχολεί τον σύγχρονο άνθρωπο στην καθημερινή του ζωή σε συνδυασμό με την ικανότητά του να δίνει εξηγήσεις σε όλα με βάση τα οικονομικά, έκαναν τον Levitt τόσο δημοφιλή στο αναγνωστικό κοινό που κατέκλυζε του *Times* με χιλιάδες ερωτήσεις γύρω από τα άρθρα του. Αυτή ήταν η αιτία που πολλοί εκδότες προσπάθησαν να πείσουν τον Levitt να γράψει ένα βιβλίο –εκείνος δέχτηκε με την προϋπόθεση μιας συνεργασίας και στην προκειμένη περίπτωση θεώρησε τον Dubner ως τον κατάλληλο άνθρωπο. Πρέπει να σημειωθεί ότι το βιβλίο βασίστηκε σε προγενέστερες ακαδημαϊκές μελέτες του Levitt ενώ η συμβολή του Dubner περιορίζεται μόνο στο συγγραφικό τμήμα –για αυτό, και κατά γενική ομολογία, το βιβλίο θεωρείται προϊόν κυρίως του Steven Levitt.

Το *Freakonomics* είναι πράγματι ένα ξεχωριστό βιβλίο, ικανό να δώσει απαντήσεις και στα πιο περίεργα ερωτήματα. Ακόμη και οι πλέον απαιτητικοί αναγνώστες μένουν έκπληκτοι με το ύφος του κειμένου και την ικανότητα του Levitt να συνδυάζει ιδέες και αποδείξεις με τέτοιο πρωτόγνωρο τρόπο. Σκοπός του βιβλίου, σύμφωνα με τους συγγραφείς του, δεν είναι η επιφανειακή θεώρηση του κόσμου και της ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά, μέσω της ανάλυσης αυτών, να επιτύχει ο αναγνώστης μια βαθύτερη επισκόπηση του κόσμου· σύμφωνα με τον Levitt, ‘αν η ηθική αντιπροσωπεύει τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να λειτουργεί ο κόσμος, τότε τα οικονομικά αντιπροσωπεύουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί αυτός ο κόσμος στην πραγματικότητα’.

Η προσοχή του Levitt στρέφεται στα κίνητρα που βρίσκονται πίσω από κάθε ανθρώπινη πράξη. Τα διαχωρίζει σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, οι οποίες πολλές φορές συνδέονται μεταξύ τους: τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα ηθικά. Ωστόσο, τα κίνητρα ως έννοια, εφόσον σχετίζονται πλήρως με

την ανθρώπινη συμπεριφορά, δεν μπορεί παρά να αντικατοπτρίζουν και την ποικιλομορφία που υπάρχει στις δραστηριότητες των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει ότι, όπως οι άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους, έτσι και τα κίνητρα καθενός θα εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους και σκοπούς. Επομένως, είναι διαφορετικά τα κίνητρα που ωθούν κάποιον στη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, τα οικονομικά ή ενδεχομένως και τα κοινωνικά κίνητρα, και διαφορετικά τα κίνητρα μιας αντικαπιταλιστικής εκστρατείας, η οποία συνδυάζει και τα τρία είδη.

Στο βιβλίο, ο Levitt, καταγράφει τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του με τέτοιο τρόπο ώστε επιτρέπει στον αναγνώστη να αναλογιστεί και να κρίνει μόνος του αν τα δεδομένα που παρουσιάζονται επαληθεύονται από την πραγματικότητα. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα κίνητρα είναι το μέσο επίτευξης των επιθυμιών μας και συχνά, οι επιθυμίες καθενός μπορεί να είναι επιζήμιες για το κοινωνικό σύνολο αλλά προσοδοφόρες σε προσωπικό επίπεδο. Στο βωμό αυτού του ιδιωτικού οφέλους, πολλοί άνθρωποι υιοθετούν ακόμη και ακραίες συμπεριφορές. Όπως είπε κάποτε ο W.C. Fields: 'Ένα πράγμα που αξίζει να το έχεις, είναι ένα πράγμα που αξίζει να εξαπατήσεις γι' αυτό'. Σε αυτό συμφωνούν και οι δύο συγγραφείς, αφού θεωρούν πως η εξαπάτηση για προσωπικό όφελος, δηλαδή το 'κλέψιμο', είναι μία αρχέγονη οικονομική πράξη εφόσον, ανά τους αιώνες, οι άνθρωποι πάντοτε επιδίωκαν να παίρνουν περισσότερα δίνοντας όσο το δυνατόν λιγότερα. Ακόμη και όσοι πιστεύουν πως δεν έχουν εξαπατήσει ποτέ κανέναν, διαβάζοντας αυτό το βιβλίο ίσως αντιληφθούν πως στην πραγματικότητα έχουν εξαπατήσει τους συνανθρώπους τους, έστω και σε κάτι ασήμαντο, όπως μια παρτίδα σκάκι.

Οι δύο συγγραφείς, στην αρχή κάθε κεφαλαίου, θέτουν ένα ερώτημα στο οποίο προσπαθούν να απαντήσουν μέσα από πληθώρα δεδομένων –αυτός είναι άλλωστε ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ο Levitt. Συχνά η απάντηση που προκύπτει είναι αντιφατική με την κοινή λογική ενώ άλλες φορές, είναι τόσο προφανής που κανείς δεν θα μπορούσε να την έχει σκεφτεί. Συνδέουν κοινωνικές ομάδες που φαινομενικά δεν θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να εμφανίσουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως, για παράδειγμα, οι παλαιστές του sumo και οι δάσκαλοι ή τα μέλη της ρατσιστικής οργάνωσης Ku Klux Klan με τους μεσίτες. Ο συνδυασμός κρίκος ανάμεσά τους είναι ότι ως άνθρωποι έχουν την τάση να επιδιώκουν το προσωπικό τους κέρδος και κατ'επέκταση έχουν έμφυτη την τάση να μεροληπτούν. Η εξέλιξη καθενός στον τομέα του απαιτεί σκληρή δουλειά. Αυτό είναι ευδιάκριτο και στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου όπου το ζητούμενο είναι η απάντηση στην περίεργη

ερώτηση: 'γιατί οι έμποροι ναρκωτικών μένουν ακόμη μαζί με τις μητέρες τους;'. Η απάντηση είναι ότι εκτός από τους υψηλόβαθμους ιεραρχικά εμπόρους ναρκωτικών, οι υπόλοιποι δεν βγάζουν αρκετά χρήματα ώστε να ζουν μόνοι τους. Σε αυτή την καλοστημένη επιχείρηση, κάθε μέλος της αγωνίζεται να φτάσει με οποιοδήποτε τρόπο και κόστος στην κορυφή. Το ίδιο ακριβώς κάνουν και όλοι οι άνθρωποι των προαναφερθέντων κατηγοριών.

Οι άνθρωποι αυτοί, για να επιτύχουν τον στόχο τους, ως αποδέκτες χιλιάδων πληροφοριών καθημερινά, συχνά παραποιούν τις πληροφορίες που έχουν στα χέρια τους με τέτοιο τρόπο ώστε να φτάσουν οι ίδιοι στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Η δύναμη της πληροφόρησης και του τρόπου με τον οποίο αυτή χρησιμοποιείται, είναι πολύ ισχυρή καθώς καθορίζει ακόμη και την εξέλιξη του κοινωνικού γίνεσθαι. Οποιαδήποτε πληροφορία, στα χέρια κάθε ξεχωριστού ατόμου λαμβάνει εντελώς διαφορετικές διαστάσεις αφού καθένας θα την ερμηνεύσει ανάλογα με τον τρόπο που σκέφτεται και τις ανάγκες που έχει. Οι δύο συγγραφείς καταφέρνουν να αποδείξουν στον αναγνώστη, μέσα από πολλά παραδείγματα, ότι κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα ωθείται από τα κίνητρα τα οποία αποτελούν για τους συγγραφείς τον ακρογωνιαίο λίθο στη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Ο Levitt, τίθεται ανοιχτά κατά της λεγόμενης 'συμβατικής γνώσης' και αυτό φαίνεται στα τρία τελευταία κεφάλαια του βιβλίου του. Αυτό το είδος γνώσης προκύπτει από τις γνώμες των 'ειδικών' οι οποίοι έχουν μια άποψη για καθετί που γίνεται στα πλαίσια μιας κοινωνίας. Οι υπόλοιποι άνθρωποι βασίζονται στην αυθεντία τους και αυτό έχει ως συνέπεια την παγίωση και επιβολή της άποψής τους ως η πλέον σωστή. Έτσι ακριβώς έγινε και το 1995, όταν ο James Allan Fox έγραψε μια εργασία σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη των ποσοστών ανθρωποκτονιών που θα διαπράττονταν από εφήβους. Η εργασία είχε δύο σενάρια, ένα αισιόδοξο και ένα απαισιόδοξο. Σύμφωνα με το πρώτο, η συχνότητα των ανθρωποκτονιών θα αυξάνονταν κατά 15% την επόμενη δεκαετία και με βάση το δεύτερο, θα υπερδιπλασιάζονταν. Ωστόσο, σήμερα είναι γνωστό πως τόσο ο Fox όσο και οι υπόλοιποι συνάδελφοί του που ακολούθησαν ανάλογη πορεία, έπεσαν τελείως έξω στις προβλέψεις τους –επρόκειτο για περίσταση κατά την οποία η άποψη της κοινής γνώμης σχετικά με τη 'σοφία' των ειδικών κλονίστηκε. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο ίδιος ο Levitt απέδειξε και εξήγησε πού οφειλόταν η ραγδαία πτώση του ποσοστού των διαπραχθέντων εγκλημάτων.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους οικογενειακούς συμβούλους και τους ειδικούς στα θέματα σωστής ανατροφής των παιδιών. Οι γονείς, εξαιτίας της

αγωνίας και της αβεβαιότητας που νιώθουν σχετικά με τα λάθη που θεωρούν ότι κάνουν στη συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά, είναι ευάλωτοι σε κάθε είδους σοφιστεία. Με αυτόν τον τρόπο έχουν δημιουργηθεί κάποιες προκαθορισμένες συμπεριφορές των γονέων απέναντι στην καθημερινότητα των παιδιών τους. Θεωρείται, λοιπόν, επικίνδυνο για ένα παιδί να υπάρχει όπλο μέσα στο σπίτι ενώ η ύπαρξη πισίνας θεωρείται κάτι το φυσιολογικό. Ωστόσο, όπως αποκαλύπτει ο Levitt, τα δεδομένα δείχνουν πως η ύπαρξη πισίνας θέτει σε πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, στις ΗΠΑ αναφέρεται ένας πνιγμός παιδιού για κάθε 11.000 οικιακές πισίνες. Σε μια χώρα που διαθέτει πάνω από 6 εκατομμύρια πισίνες, αυτό σημαίνει τον θάνατο τουλάχιστον 550 παιδιών κάτω των 10 ετών κάθε χρόνο εξαιτίας τους. Την ίδια στιγμή, σημειώνεται ένας θάνατος παιδιού για κάθε εκατομμύριο όπλα και εφόσον στις ΗΠΑ υπάρχουν περί τα 200 εκατομμύρια όπλα, συνεπάγεται πως μόλις 175 παιδιά κάτω των 10 ετών χάνουν τη ζωή τους εξαιτίας τους. Οι άνθρωποι, όμως, είναι πολύ πιο εξοικειωμένοι με τις πισίνες απ' ό,τι με τα όπλα και γι' αυτό δεν τις φοβούνται ούτε υπολογίζουν πως το παιδί τους κινδυνεύει περνώντας αρκετές ώρες σε αυτές· ο πνιγμός εξάλλου συμβαίνει πολύ γρήγορα.

Ένα άλλο πολυσυζητημένο θέμα ανατροφής είναι και η εκπαίδευση που δέχεται το παιδί από τους γονείς του και η οποία ξεκινά από τη στιγμή της γέννησής του. Ωστόσο, μελέτες έχουν δείξει πως τα γονίδια ευθύνονται για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και μάλιστα την επηρεάζουν κατά 50%. Αυτό δεν σημαίνει πως οι επισκέψεις σε μουσεία ή η εκμάθηση ξένων γλωσσών δεν έχουν κανέναν σκοπό. Αντιθέτως, η επιλογή ενός σωστού σχολείου παίζει καθοριστικό ρόλο στην ακαδημαϊκή πρόοδο του παιδιού, όπως επίσης σημαντική για τις επιδόσεις του είναι και η ανατροφή του σε υγιές οικογενειακό περιβάλλον. Αξίζει να σημειωθεί πως, κατά μέσο όρο, τα κορίτσια έχουν υψηλότερες επιδόσεις σε σύγκριση με τα αγόρια και οι ασιάτες μαθητές είναι καλύτεροι σε σχέση με τους λευκούς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, και τους μαύρους ανάλογα με τις συνθήκες ανατροφής των τελευταίων. Επιπλέον, έχει αποδειχθεί ότι τα υιοθετημένα παιδιά επηρεάζονται από το IQ των βιολογικών τους γονέων και όχι των θετών. Συνήθως, οι γυναίκες που δίνουν τα παιδιά τους για υιοθεσία δεν έχουν πολύ υψηλό δείκτη νοημοσύνης. Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αν σε ένα σπίτι υπάρχουν πολλά βιβλία ή αν οι γονείς διαβάζουν στα παιδιά τους ή δεν τους επιτρέπουν να παρακολουθούν πολλές ώρες τηλεόραση. Ως έναν βαθμό,

υπάρχει κάποια συσχέτιση αλλά η ύπαρξη όλων των παραπάνω δεν προϋποθέτει υψηλές επιδόσεις του παιδιού στο σχολείο.

Η πρώτη επίσημη πράξη ενός γονέα είναι το όνομα που θα επιλέξει για το παιδί του. Στις Ηνωμένες Πολιτείες πολλοί γονείς θεωρούν πως για να ευτυχήσει ένα παιδί στη ζωή του, θα πρέπει να έχει και το κατάλληλο όνομα. Για τον λόγο αυτόν υπάρχουν ιστοσελίδες, βιβλία ακόμα και σύμβουλοι που βοηθούν στην επιλογή του σωστού ονόματος. Στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου, όμως, οι δύο συγγραφείς καταγράφουν ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα, το οποίο αποδεικνύει πως το όνομα δεν καθορίζει την εξέλιξη ούτε προδιαγράφει το μέλλον ενός παιδιού. Σημειώνεται, επίσης, πως υπάρχουν διαφορετικά κριτήρια για την επιλογή ονόματος από τους μαύρους γονείς: εκείνοι διαλέγουν ονόματα που δηλώνουν τη μοναδικότητα και διαφορετικότητα των παιδιών τους σε σχέση με τα λευκά παιδιά και σχεδόν ποτέ ένα μαύρο παιδί δεν παίρνει όνομα που κατά παράδοση θεωρείται όνομα λευκών παιδιών. Ως τελικό συμπέρασμα οι δύο συγγραφείς θεωρούν πως δεν υπάρχουν 'πρέπει' στη συμπεριφορά των γονέων. Το μόνο που χρειάζεται είναι κάθε πράξη να γίνεται με αγάπη και φροντίδα απέναντι στα παιδιά.

Οι κριτικές που δέχτηκε το συγκεκριμένο βιβλίο είναι άριστες –στις Ηνωμένες Πολιτείες οι πωλήσεις του από την έκδοσή του μέχρι σήμερα είναι εντυπωσιακές. Το αναγνωστικό κοινό το υποδέχτηκε με ενθουσιασμό και αυτό φαίνεται και από την ιστοσελίδα που υπάρχει ειδικά για το *Freakonomics*. Σε κάθε κριτική αναγνωρίζεται το ταλέντο του Levitt να διεσπύει στην ουσία των πραγμάτων και η ικανότητά του να χρησιμοποιεί ευφυώς τα εργαλεία της οικονομικής επιστήμης. Ο ίδιος, χαρακτηρίζει το βιβλίο του ως ένα μέσο να κατανοήσουν ουσιαστικά οι άνθρωποι τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται στον πραγματικό κόσμο.

Ευαγγελία Ρούντα

Θοδωρής Πελαγίδης & Μιχάλης Μητσόπουλος, *Ανάλυση της ελληνικής οικονομίας: η προσοδοθηρία και οι μεταρρυθμίσεις*, εκδόσεις Παπαζήση / Κέντρο Θεσμικών Μεταρρυθμίσεων, Αθήνα 2006, 401 σελ.

Ο Θοδωρής Πελαγίδης και ο Μιχάλης Μητσόπουλος είναι δύο νέοι αλλά χαλκέντεροι οικονομολόγοι. Τις αναλύσεις τους για την ελληνική (και όχι μόνο) οικονομία μπορεί κανείς να τις διαβάσει στην αρθρογραφία τους σε